

INTERIM IZVJEŠTAJ

27. februar – 24. mart 2008.

I. IZVRŠNI SAŽETAK

- Izborna posmatračka misija (EOM) otvorila je kancelarije 27. februara 2008. sa 11 članova centralnog tima stacioniranih u Podgorici i 14 dugoročnih posmatrača raspoređenih širom zemlje.
- Izbori za predsjednika Republike Crne Gore zakazani su za 6. april 2008; pripreme organa izborne administracije sprovode se u skladu sa zakonskim rokovima.
- Državna izborna komisija (DIK) registrovala je četiri predsjednička kandidata na osnovu procesa prikupljanja potpisa. Ukoliko nijedan kandidat ne osvoji apsolutnu većinu glasova, drugi krug glasanja će se održati 14 dana nakon prvog kruga između dvojice kandidata sa najvećim brojem glasova.
- Izbori su uređeni zakonskim okvirom koji još u potpunosti ne odražava potrebu za harmonizacijom nakon usvajanja novog Ustava 2007. Sve u svemu, izborna zakonodavstvo pruža mogućnost sprovođenja izbora u skladu sa prihvaćenim međunarodnim standardima.
- Izbore će sprovoditi troslojna izborna administracija koja se sastoji od Državne izborne komisije (DIK), 21 Opštinske izborne komisije (OIK) i 1, 141 Biračkog odbora (BO) za isto toliko biračkih mjesta (BM). Izborna administrativna struktura sadrži značajne zaštite za konkurentne strane.
- Izborna kampanja sprovodi se mirno, sa povećanjem aktivnosti u vezi sa kampanjom nakon zvanične registracije kandidata 19. marta. Svi politički sagovornici komentarisali su poboljšani kvalitet biračkog spiska (BS). Međutim, pojedini opozicioni sagovornici pokrenuli su brojne ali do sada nepotkrijepljene tvrdnje o kupovini identifikacionih dokumenata birača.
- Od 3. marta, OEBS/ODIHR EOM prati rad pet televizijskih kanala i četiri dnevna lista. Tokom tog monitoring perioda, Prvi kanal javnog servisa, RTCG, blago je više izvještavao o aktuelnom predsjedniku gospodinu Filipu Vujanoviću, mada je o svim kandidatima značajno izvještavano, i na državnim i na privatnim televizijama.

II. UVOD

Izbori za predsjednika Crne Gore održaće se 6. aprila 2008. Nakon sazivanja predsjedničkih izbora 17. januara 2008, predsjednik Parlamenta Crne Gore pozvao je OEBS/ODIHR da prati glasanje. OEBS/ODIHR je sproveo Misiju procjene potreba (NAM) od 5. do 8. februara 2008¹, u kojoj je preporučio raspoređivanje Izborne posmatračke misije (EOM). OEBS/ODIHR EOM je zvanično otvorena 27 februara. OEBS/ODIHR EOM, na čelu sa gospodinom Džulijanom Pil Jejtson, sastoji se od centralnog tima od 11 članova stacioniranih u Podgorici i 14 dugoročnih posmatrača raspoređenih širom Crne Gore, iz 18 država članica OEBS-a. Izbori 2008. godine su 11. koje će OEBS/ODIHR pratiti na teritoriji Crne Gore u skladu sa standardnom metodologijom².

Predsjednički izbori u Crnoj Gori poklapaju se sa lokalnim izborima u Tivtu i Herceg Novom. OEBS/ODIHR EOM će posmatrati predsjedničke izbore i komentarisati lokalne izbore samo u onoj mjeri u kojoj oni mogu uticati na sprovođenje predsjedničkih izbora.

III. POLITIČKI KONTEKST

Predsjednički izbori 6. aprila 2008. godine biće prvi u Crnoj Gori održani od referenduma o nezavisnosti 2006. i po novom Ustavu iz 2007. Predsjednika bira apsolutna većina važećih glasova. Ukoliko nijedan kandidat ne dobije potreban broj glasova, drugi krug izbora održaće se 14 dana poslije prvog kruga između dvojice kandidata koji su dobili najveći broj glasova. U drugom krugu, kandidat sa najvećim brojem važećih glasova je izabran.

Četiri kandidata su registrovana za ove izbore. Prema redosljedu na glasačkom listiću to su gospodin Nebojša Medojević iz opozicionog Pokreta za promjene (PzP), gospodin Andrija Mandić iz opozicione Srpske liste (SL), gospodin Srđan Milić iz Socijalističke narodne partije (SNP) i gospodin Filip Vujanović, aktuelni predsjednik, iz Demokratske partije socijalista (DPS), koji je prvi put izabran 2003. godine i koji je odslužio jedan mandat.

Političke platforme su evoluirale tokom dvije godine od proglašenja nezavisnosti. Dok je prije referenduma o nezavisnosti ta tema bila u fokusu većine političkog dijaloga, danas su platforme predsjedničkih kandidata raznovrsnije, počev od integracija u evroatlantske strukture, do zapošljavanja i ekonomije.

---

¹ Izvještaj NAM je dostupan na http://www.osce.org/documents/odihr/2008/02/29714_en.pdf

² Izvještaji OEBS/ODIHR o predsjedničkim izborima 1997, 2002 i 2003 i o parlamentarnim izborima 1998, 2001, 2002 i 2006 su dostupni na <http://www.osce.org/odihrelections/20443.html>

IV. ZAKONSKI OKVIR

Nakon usvajanja novog Ustava 19. oktobra 2007, crnogorski zakonski okvir prolazi kroz proces harmonizacije. Za sadašnje predsjedničke izbore, i stari i novi zakoni regulišu izborni proces³. Izvjestan nedostatak jasnoće u sadašnjem izbornom zakonskom okviru može, međutim, uticati na njegovu implementaciju od strane javnih institucija a neki politički sagovornici su ga kritikovali.

U vrijeme kada su sazvani predsjednički izbori Parlament nije bio usvojio novi zakon o biračkom spisku. Mada postoji nedosljednost, postignut je dogovor da prije izbora neće biti promjena kako se ne bi lišili prava glasači koji su glasali na prethodnim izborima u Crnoj Gori, ali koji nijesu bili državljani zemlje⁴. Druga značajna izborna pitanja, poput dužine izborne kampanje ili finansiranja političkih stranaka i dalje su regulisana starim zakonodavstvom, čije su odredbe često dvosmislene i nejasne. Uz to, odredbe izbornog zakona koje uređuju medijsko izvještavanje o kandidatima izgleda da nijesu u skladu sa elementima regulativa koje je usvojio javni servis RTCG.

Jedan elemenat zakonskog okvira iznešen je pred Ustavni sud: Gospodin Medojević doveo je u pitanje proceduru prikupljanja potpisa u znak podrške kandidatima, a naročito mjeru kojom se od glasača zahtijeva da daju potpise u prostorijama Opštinske izborne komisije i pred najmanje dva člana OIK, pozivajući se na kršenja prava na jednakost i tajnost glasanja. Ustavni sud je 28. februara donio odluku da ovi ustavni principi nijesu prekršeni ovom procedurom.

V. REGISTRACIJA KANDIDATA

Predsjedničke kandidate može nominovati politička stranka ili grupa građana, koja je prikupila potpise podrške od najmanje 1,5 odsto registrovanog biračkog tijela⁵. Prema odluci Državne izborne komisije od 22. januara 2008, odlučeno je da broj potrebnih potpisa podrške bude najmanje 7, 266.

Četiri kandidata su prikupila potrebni broj potpisa do zakonskog roka, 17 marta, a poredak kandidata na glasačkom listiću je određen žrijebom na zasijedanju SEC 19. marta. Četiri registrovana kandidata prema poretku na glasačkom listiću su gospodin Nebojša Medojević (PzP), gospodin Andrija Mandić (SL), gospodin Srđan Milić (SNP) i gospodin Filip Vujanović (DPS). Sva četiri kandidata i njihove stranke potpisali su Kodeks ponašanja koji je 19. marta predložio Centar za demokratsku tranziciju (CDT), čime su se obavezali na tolerantnu i demokratsku izbornu kampanju.

---

³ *Inter alia*, Ustav Republike Crne Gore (2007), Zakon o izboru Predsjednika Crne Gore (2007), Zakon o izboru poslanika i predstavnika (2006) i Zakon o biračkom spisku (2000).

⁴ Procjenjuje se da to uključuje oko 25 000 državljana Srbije koji su stalno nastanjeni u Crnoj Gori

⁵ Ova cifra je izračunata na osnovu broja registrovanih birača sa prošlih izbora

VI. IZBORNA ADMINISTRACIJA

Predsjedničke izbore 2008. implementiraće troslojna izborna administracija DIK, 21 OIK i 1,141 Birački odbor (BO) zadužen za sprovođenje izbora na isto toliko biračkih mjesta (BM). Izborne komisije (DIK i OIK) su imenovane na mandate od četiri godine, dok se 1,141 BO imenuju za svake izbore i treba da budu formirani do 27. marta.

Stalni sastav DIK-a uključuje predsjedavajućeg, sekretara i devet članova. Svaki OIK se sastoji od predsjedavajućeg, sekretara i pet članova. BO-i se sastoje od predsjedavajućeg i četiri člana. Prema izbornom zakonu, izborna tijela djeluju u osnovnom sastavu (imenovani članovi) ili u proširenom sastavu (uključujući ovlaštene predstavnike kandidata). Svaki kandidat ima pravo da imenuje predstavnika u DIK-u, svakom OIK-u i u svim BO-ima. Ovlašteni predstavnici učestvuju u radu DIK-a i OIK-a od 22. marta i BO-a od 1. aprila.

DIK nije sprovodila nikakve aktivnosti obrazovanja birača i ne planira tako nešto. Većina OIK-a planira da sprovede obuku za njihove BO-e.

Pripreme za predsjedničke izbore su u toku a DIK i OIK poštuju sve izborne rokove. Do sada, DIK je održala 17 zasjedanja i donijela odluke o svim velikim temama koje se tiču izbora. Usvojene su regulative za BO-e, a sav izborni material (osim glasačkih listića) distribuiran je OIK-ima. Rad izborne administracije je javan i transparentan, kao što zahtijeva zakon.

VII. REGISTRACIJA BIRAČA

Sistem popisa birača u Crnoj Gori je pasivan, sa imenima birača sa pravom glasa koja opštinske administracije po službenoj dužnosti dodaju biračkom spisku na osnovu informacija o njihovoj podesnosti i podataka od Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP). Opštine dodaju imena ljudi rođenih u opštini i uklanjaju imena preminulih osoba. MUP informiše opštine o ljudima koji su registrovani kao građani ili o onima kojima je izdao lične karte za tu opštinu.

DIK nije odgovorna za sastavljanje ili održavanje biračkog spiska, ali objavljuje privremeni birački spisak u roku od 24 sata od primanja podataka od OIK i konačni birački spisak u roku od 48 sati od konačnog zaključivanja biračkog spiska. Nakon zaključivanja biračkog spiska u ponoć 11. marta do ponoći 26 marta, bilo kakve izmjene/dopune biračkog spiska mogu biti unijete samo uz sudski nalog.

Ukupni broj registrovanih birača koji je objavila DIK 14. marta bio je 489, 894.

VIII. KAMPANJA

Izborna kampanja se sprovodi u mirnom okruženju i bila je relativno niskog profila u početnom periodu. Međutim, došlo je do primjetnog povećanja aktivnosti vezane za kampanju nakon zvanične registracije kandidata 19 marta, uglavnom fokusirane na medije i na promotivne skupove.

Sva četiri kandidata organizuju promotivne skupove širom zemlje. Prisustvovalo im je između 100 i 500 učesnika. Kampanju od vrata do vrata sprovode uglavnom pristalice aktuelnog predsjednika, čija stranka DPS, i dalje ima najrasprostranjeniju stranačku strukturu u regionima. Gospodin Medojević takođe sprovodi telefonsku agitaciju kako bi privukao birače.

Kampanja je obuhvatila raznolik opseg tema. Gospodin Medojević fokusira svoju kampanju na koncept promjene, kritikovanje korupcije i kriminala, a naročito želi da dopre do glasača iz nacionalnih manjinskih grupa. Gospodin Mandić se bavi temama razvoja infrastrukture, zdravstvene njege i reforme penzionog sistema, oživljavanja industrije i ekonomskog razvoja Crne Gore. U toku njegove kampanje izbjegavana je nacionalistička retorika. Gospodin Milić se bavi lokalnim temama, reformom penzionog sistema, porodičnim vrijednostima i prevazilaženjem razlika kao fokalnim tačkama na njegovim skupovima. U svojoj kampanji gospodin Vujanović se fokusira na stabilnost i bezbjednost, dok aktivno promovise NATO I EU integracije. On je pozivao na poboljšanje životnih standarda i takođe nastoji da dopre do glasača iz redova nacionalnih manjina.

OEBS/ODIHR EOM se susrela sa svim predstavnicima predsjedničkih kandidata. Neki opozicioni kandidati su izrazili ograničeni stepen povjerenja u izborni proces, mada su svi izrazili posvećenost demokratskoj proceduri. Svi politički sagovornici su komentarisali da se kvalitet biračkog spiska u velikoj mjeri popravio, mada je SNP izrazila zabrinutost zbog mogućih grešaka. Nijedna stranka nije dovela u pitanje tajnost glasačkih listića. Bilo je brojnih ali do sada nepotkrijepljenih tvrdnji opozicionih sagovornika o kupovini identifikacionih dokumenata birača kako bi se oni spriječili da glasaju; PzP je javno saopštila da će tražiti pokretanje krivičnog postupka protiv pojedinaca za koje se zna. OEBS/ODIHR EOM prati ovo pitanje. Političke stranke su takođe izrazile određenu zabrinutost zbog kontinuiranog nedostatka jasnog razdvajanja države i vladajuće stranke DPS i moguće zloupotrebe državnih resursa.

IX. MEDIJI

Medije u Crnoj Gori čine oko 15 televizijskih stanica, 42 radio stanice, 45 štampanih listova i jedna novinska agencija. Televizija je i dalje najvažniji medij u smislu tržišta, publike i društvenog uticaja. Tiraž štampe ostaje među najnižim u Evropi i prema procjenama na 1000 stanovnika proda se manje od 100 primjeraka.

Zakonski okvir za medije uređuje niz zakona o medijima koji su usvojeni 2002 godine. Glavna komponenta zakonodavstva je Zakon o radio-difuziji koji se odnosi na javne i komercijalne medije. Taj zakon je dopunjen Zakonom o javnim radio-difuznim servisima "Radio televizija Crne Gore" (RTCG). Drugi relevantni zakoni obuhvataju Zakon o medijima i nedavno usvojeni Zakon o slobodnom pristupu informacijama, koji bi mogao pojačati ulogu medija i podržati veću odgovornost i transparentnost u radu javnih institucija.

Uz određene odredbe koje uređuju ulogu medija u izbornom zakonu, u pogledu ovih predsjedničkih izbora, član 97 Zakona o radio-difuziji zahtijeva da regulative o predstavljanju predsjedničkih kandidata u roku od 15 dana od sazivanja izbora usvoji Savjet javnog radio-difuznog servisa. Ovo pitanje postaje sporno tokom predizbornog perioda usljed isteka mandata šest članova Savjeta. U nekoliko navrata, Parlament nije bio u stanju da nominuje nove članove, a Savjet je ostao nefunkcionalan dok sedmi član nije potvrđen 19. marta. Međutim, u odsustvu kvoruma u Savjetu urednički tim RTCG-a je pripremio set regulative na osnovu onih korištenih na prethodnim izborima, koji su objavljeni na Internet sajtu RTCG 19. marta. Savjet je 24. marta konačno usvojio regulative koje je postavio urednički tim.

Ove regulative takođe uključuju odredbu za 30 minuta besplatnog prostora za svakog predsjedničkog kandidata 25. ili 26. marta. Takođe, pružaju dva besplatna izvještaja sa skupova kandidata u trajanju od po pet minuta i po jedan desetominutni izvještaj o završnim skupovima kandidata. Regulative takođe pružaju direktan prenos televizijskih debata između kandidata. Savjet je unio važnu promjenu u regulativama usvojenim 24. marta u odnosu na one od 19. marta; Savjet je odlučio da za održavanje debate nije potrebno da svi kandidati prisustvuju. RTCG je potvrdio da će pozive za debate slati svim registrovanim kandidatima.

Kako bi procijenila sprovođenje kampanje u medijima, OEBS/ODIHR EOM je 3. marta počela monitoring pet televizijskih kanala i četiri štampana medija⁶. Početna otkrića ukazuju da su svi kandidati kupili prostor na nekim od praćenih TV stanica kao i prostor u novinama za političku kampanju. Mada nijesu svi kandidati zakupili prostor na svim praćenim TV stanicama, na osnovu saznanja OEBS/ODIHR EOM nijedan zahtjev nije odbijen. Monitoring izvještavanja o predsjedničkim kandidatima u informativnim programima ukazuje da Prvi kanal javnog servisa RTCG, koji je zakonom obavezan da pruži jednak prostor, blago favorizuje gospodina Vujanovića o kojem je izvještavano 33,8 odsto. Ovo izvještavanje se odnosi samo na dešavanja u okviru kampanje, ne na izvještavanje o njegovoj ulozi aktuelnog predsjednika. Ta cifra je manja u poređenju sa 23,8 odsto izvještavanja o gospodinu Miliću, 22,2 o gospodinu Medojeviću i 20,1 o gospodinu Mandiću.

Komercijalne TV stanice su demonstrirale izvjesnu neuravnoteženost u pogledu izvještavanja o predsjedničkim kandidatima u okviru njihovih informativnih programa.

⁶ To uključuje javni servis RTCG, TV IN u privatnom vlasništvu, NTV Montenu, MBC i Elmag i dnevne listove Vijesti, Dan, Pobjeda i Republika

---

Televizija IN, koja je konkurent RTCG1 za najveću gledanosti I stepen povjerenja, posvetila je 47,2 odsto izvještavanja gospodinu Vujanoviću, Medojević je dobio 22,4 odsto, Mandić 19,3 a Milić 11, 1 procenat. Pored izvještavanja o kampanjama u informativnim programima, količina informacija pružena kroz intervjue sa kandidatima se povećava, sa skoro šest sati ukupno na svim praćenim televizijama.

X. ŽALBE I TUŽBE

U prvom stepenu o žalbama odlučuje neposredno više izborno administrativno tijelo, a u slučaju tužbe o istoj odlučuje Ustavni sud. Od zadnjih izmjena i dopuna Zakona o Sudovima iz jula 2004, nadležnost za saslušanje žalbi o odlukama opštinskih organa ima novo-osnovani Upravni sud, a tužbe se podnose Vrhovnom sudu. Do danas, oko 500 žalbi je primio Upravni sud, a sve se odnose na odluke koje su donijele opštinske vlasti u odnosu na birački spisak. Prema saznanjima OEBS/ODIHR EOM, nikakve druge žalbe i tužbe nije uložio nijedan predsjednički kandidat po pitanju drugih tema koje se tiču izbora. Međutim, treba istaći da kompleksne i različite pravne zakonske procedure čine procese žalbi i tužbi robusnim.

XI. OSTALE AKTIVNOSTI OEBS/ODIHR EOM-a

OEBS/ODIHR EOM otvorila je kancelarije u Podgorici 27. februara 2008 godine. Šef misije sreo se da predstavnicima Ministarstva spoljnih poslova, predsjedavajućim DIK-a, drugim državnim zvaničnicima i predstanicima sva četiri kandidata. OEBS/ODIHR EOM je uspostavila redovne kontakte sa izbornim administrativnim tijelima, glavnim političkim strankama i diplomatskom zajednicom. Sastala se sa grupama građanskog društva, medijima i ostalim sagovornicima. Prvi brifing za predstavnike ambasada zemalja članica OEBS-a održan je 14. marta. OEBS/ODIHR je tražio da države članice OEBS-a nominuju 100 kratkoročnih posmatrača za praćenje izbornog dana. Parlamentarna skupština Savjeta Evrope takođe namjerava da pošalje posmatračku delegaciju za ove izbore, a OEBS/ODIHR podržava ove pripreme.